

І.А. Дернова¹, Т.М. Боровик², Л.С. Данилевська³
ORCID: ¹0000-0002-7317-9633, ²0000-0003-2461-8342, ³0009-0000-7783-7966
Черкаський державний бізнес-коледж

ВАЛОВИЙ ВНУТРІШНІЙ ПРОДУКТ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ

<https://doi.org/>

© Дернова І.А., Боровик Т.М., Данилевська Л.С., 2023

Проаналізовано динаміку ВВП України з огляду на соціальні та політичні виклики останніх років. Для порівняльного зіставлення використано номінальний та реальний ВВП. Проведений аналіз дав змогу зробити висновок про синхронність зміни номінального та реального ВВП України впродовж 2018-2022 рр. Розглянуто залежність обсягу ВВП України від таких факторів як експорт, імпорт, прямі інвестиції, інфляція, рівень безробіття та розміру мінімальної заробітної плати. З цією метою застосовано кореляційно-регресійний аналіз, що дозволив визначити найвагоміші фактори впливу серед обраних макроекономічних показників. Також автори визначають основні проблеми, з якими зіткнулася національна економіка протягом останніх років та наголошують на необхідності вжиття ефективних заходів для їх нівелювання.

Ключові слова: валовий внутрішній продукт, обсяг ВВП, номінальний ВВП, реальний ВВП, експорт, імпорт, інвестиції, інфляція, рівень безробіття.

Постановка проблеми

Останні роки Україна стикається зі складними викликами, що суттєво впливають на її економіку. З одного боку, світова пандемія COVID-19 призвела до глобальної економічної кризи, що суттєво позначилося на всіх секторах національної економіки. З іншого боку, повномасштабне вторгнення росії та часткова окупація територій спричинили найбільше падіння ВВП за роки незалежності і, як наслідок, у 2022 році реальний ВВП в Україні впав на 29,1% [1]. Станом на 24 лютого 2023 року з узагальнень НБУ оцінок Світового банку, Європейської комісії, ООН та КМУ потреби на відновлення та відбудову становлять 411 млрд дол. США. До пріоритетних галузей належить критична та соціальна інфраструктура (5,7 млрд дол. США), енергетична інфраструктура (3,3 млрд дол. США) та підтримка приватного сектору (2,7 млрд дол. США) [1]. Суттєвих змін зазнала і структура національної економіки, що проявилось в зростанні ролі державного сектору, зменшенні доходів населення та спаді обсягів приватного споживання. Крім того, економічними викликами для України сьогодні є значний негативний вплив війни на зайнятість населення, зростання кількості мігрантів, які не планують повертатися в Україну, а також високі інфляційні та курсові очікування.

Актуальність дослідження

Актуальність дослідження ВВП України в контексті глобальних викликів обумовлюється тим, що даний показник є одним з найважливіших у системі національних рахунків, дає узагальнене уявлення про економічний розвиток країни в цілому та дозволяє оцінити кінцевий результат економічної активності її резидентів. В міжнародній статистиці з метою класифікації країн за рівнем економічного розвитку використовують показник ВВП на одну особу. Для проведення оцінювання добробуту

населення країн використовують співвідношення реального ВВП та чисельності населення. Динаміка, структура та характер змін всіх економічних процесів відбивається у ВВП. У цьому контексті доцільним є проведення детального аналізу економічного змісту валового внутрішнього продукту, що дозволить відстежувати основні тенденції в економіці країни та приймати ефективні управлінські рішення з урахуванням глобальних викликів.

Формулювання мети та завдань статті

Метою пропонованого дослідження є оцінювання стану національної економіки шляхом аналізу валового внутрішнього продукту з урахуванням глобальних викликів, спричинених пандемією та воєнною агресією рф. Реалізація поставленої мети зумовлює виконання ряду завдань: аналіз рівня ВВП та оцінка впливу пандемії COVID-19 на українську економіку; визначення основних викликів, з якими стикається економіка України в умовах воєнного стану; визначення перспектив розвитку економіки в умовах постпандемічного та післявоєнного відновлення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Розглядаючи сутність та значення валового внутрішнього продукту (ВВП) як одного з ключових показників економічного розвитку доцільно опиратися на наукові дослідження провідних вітчизняних вчених у галузі економіки та фінансів. Серед класиків економічної думки, які розглядали ВВП як макроекономічний показник слід відмітити В.Д. Базилевича, В. М. Геєця, І.Г. Манцурова, А.С. Гальчинського, А.А. Задої тощо. У працях І.О. Стеблянка, Л.О. Петкова, М.М. Одінцов О.Б. Пелех, А.В. Томашевська, Т.І. Степанова, І.М. Севрук, А.С. Тропиніна, І.І. Касілов, В.В. Бугас, А.П. Дорошенко, О.О. Дорошенко, Є.О. Кончаковський досліджують питання оцінювання динаміки ВВП та його розвитку. В енциклопедії сучасної України дефініція валовий внутрішній продукт трактується як «один із найважливіших показників розвитку економіки, що становить сумарну ринкову вартість усіх кінцевих товарів і послуг, вироблених економічними резидентами країни на її території за певний період» [2]. Для більш глибокого розуміння сутності валового внутрішнього продукту, розглянемо його трактування у наукових працях вітчизняних дослідників (табл. 1).

Таблиця 1

Інтерпретація дефініції «валовий внутрішній продукт»

Джерело	Посилання на джерело	Характеристика категорії
Томашевська А.В.	[3, с. 26]	ВВП – характеризує сукупну ринкову вартість кінцевих товарів та послуг, вироблених підприємствами, організаціями та установами в поточному періоді наеконічній території країни.
Касілов І.І.	[4, с. 43]	ВВП – головний індикатор економічного розвитку, що якнайповніше характеризує сумарний обсягу виробництва товарів та послуг за певний період.
Бугас В.В., Бугас В.В.	[5, с. 219]	ВВП є основою вимірювання структури виробництва, міжнародних порівнянь якості життя, оцінки дефіциту державного бюджету, грошової емісії.
Дорошенко А.П., Дорошенко О.О., Кончаковський Є.О.	[6, с. 73]	ВВП – показник, який характеризує рівень динаміки ділової активності (що проявляється через виробництво та споживання) в межах території певної країни та може бути розрахований за допомогою різних методів: за доходами, за витратами та за доданою вартістю.
Пелех О.Б.	[7, с. 61]	ВВП – це узагальнений економічний показник, розрахований у системі національних рахунків, який оцінює остаточні результати поточного виробництва на території країни за певний проміжок часу, як правило, за рік.

Окрім того, слід зазначити, що показники ВВП використовуються для побудови економіко-математичних моделей, зокрема для аналізу темпів зростання валового внутрішнього продукту на основі індексів цін, факторів імпорту та експорту [8, с. 405]. Окремі науковці розглядають залежність ВВП від інвестицій в економіку країни, що є актуальним завданням сьогодення. Зокрема Е. Шафізада, Н. Асланова розглядають динамічну модель такої залежності на прикладі економіки Азербайджану [9, с. 200]. Серед вітчизняних науковців за визначеним напрямом слід відзначити дослідження

Т.А. Чупілко, О.Л. Семенюк, І.Г. Бабець, В.О. Гордієнко, які резюмують, що серед факторів, що впливають на ріст ВВП і успішність моделі прогнозування ВВП країни, ключовими факторами є адекватні визначення обсягу інвестицій та ефективне використання наявних ресурсів у процесах формування основних джерел економічного зростання країни в сучасних умовах [10; 11]. Наукові розвідки дають підстави сформулювати висновок, що валовий внутрішній продукт (ВВП) є ключовим показником, що визначає економічну силу країни, її конкурентоспроможність на світовій арені, здатність до забезпечення сталого розвитку та підвищення рівня життя населення.

Виклад основного матеріалу

Останні роки стали викликом для українського суспільства та національної економіки. Весь світ не встиг оговтатися від негативних наслідків пандемії COVID-19, як Україна зіткнулася з новим викликом – повномасштабним російським збройним вторгненням, що завдало значних втрат трудового та виробничого ресурсу, нанесло колосальні збитки вітчизняній економіці та шкоду довкіллю. В останні роки під впливом різних негативних факторів фіксується падіння виробництва, зростання кількості безробітних, загроза валютній стабільності, дефіцит бюджету та зниження інших показників економічного розвитку. Пріоритетом стало дотримання стратегії розвитку економіки в умовах воєнного стану та розробки стратегії й тактики відбудови національної політики.

Незважаючи на суспільні та політичні виклики Україна залишається відкритою до економічного діалогу та виконання зобов'язань за раніше укладеними угодами. Прикладом є виконання зобов'язань зернової угоди. За 11 місяців війни Україна експортувала 44,4 млн тонн продукції сільськогосподарського виробництва. В тому числі пшениці – 9,9 млн тонн, кукурудзи – 18,2 млн тонн. У січні 2023 року було відвантажено 5,5 млн тонн зернових, олійних культур та продуктів їх переробки, в тому числі олії соняшникової – 347 тис. тонн, кукурудзи - 2,6 млн тонн, а пшениці – 1,3 млн тонн, бобових – 345 тис. тонн та шроту – 295 тис. тонн [12].

В цих складних умовах глобальна економічна криза відобразилася на падінні ключових показників не лише економіки України, а й інших країн світу. До факторів, що викликали уповільнення економічного зростання в більшості регіонів світу слід віднести масштабні карантинні заходи в Китаї, порушення ланцюгів постачання, скасування фіскальних стимулів економічного розвитку та більш жорстка монетарна політика центральних банків розвинених країн. Однак саме війна в Україні стала головним фактором уповільнення економік європейських країн та інших регіонів у другій половині 2022 року. В багатьох країнах інфляція сягнула двозначних цифр, помітно зросли ціни на енергоносії та загострився існуючий дефіцит продовольства. Відповідно до Глобального звіту про продовольчу кризу, підготовленого міжнародною організацією Food and Agriculture Organization, до середини 2022 року кількість населення, яке зіткнулося з трьома найвищими фазами гострої продовольчої безпеки, була більшою, ніж будь-коли за шестирічну історію формування звіту. Так, 258 млн людей у 2022 році проти 193 млн людей у 2021 році зіткнулися з гострою продовольчою безпекою [13]. Це вказує на важливість підтримки економічного розвитку нашої країни та дотримання домовленостей міжнародного співробітництва.

Як зазначалося раніше – одним із ключових показників, що відображає стан економіки є валовий внутрішній продукт, який вимірює загальну вартість товарів і послуг, вироблених у межах країни протягом певного періоду часу. Він служить мірою економічної діяльності та розміру економіки. Економісти вважають ВВП життєво важливим інструментом для оцінки та порівняння економічних показників різних країн або регіонів та дає уявлення про загальний стан і зростання економіки, а також про її продуктивність і рівень життя. ВВП часто використовується для прийняття політичних рішень, оцінки економічних тенденцій і прогнозування майбутніх подій. ВВП можна розрахувати за допомогою різних підходів та методів: виробничий метод (за доданою вартістю); розподільчий або дохідний метод (за розподілом); витратний метод (за кінцевим використанням) [14]. Незалежно від обраного методу необхідно враховувати кінцеві результати розрахунків, які мають збігатися. Кожен метод зосереджується на різних аспектах економічної діяльності, включаючи споживчі витрати, інвестиції, державні витрати, експорт, імпорт або доходи, отримані від виробництва. Економісти аналізують дані про ВВП, щоб глибше зрозуміти економічні тенденції, ділові цикли та загальний стан економіки. Порівнюючи темпи зростання ВВП за різні періоди можна визначити закономірності та оцінити вплив різних факторів, таких як фіскальна політика, грошово-кредитна політика, технологі-

чний прогрес або зміни в поведінці споживачів. Крім того, ВВП на душу населення, отриманий шляхом ділення ВВП на чисельність населення, дає змогу зрозуміти середній рівень життя в країні, який також використовується для порівняння рівня життя в різних країнах або відстежити зміни рівня життя в країні з часом. Важливо зазначити, що хоча ВВП є широко використовуваним показником, він має обмеження. Він не враховує такі фактори, як нерівність у доходах, екологічна стійкість або вартість неоплачуваної роботи, які можуть вплинути на добробут людей і загальну стійкість економіки. З цією метою розглядаються інші показники, що дають можливість отримати більш повне розуміння економічного добробуту країни. ВВП є фундаментальним поняттям в економіці, і є цінним інструментом для аналізу та оцінки продуктивності та розміру економіки в різні періоди розвитку національної та глобальної економік.

Проаналізуємо динаміку номінального та реального ВВП за період 2007-2022 рр. Слід відмітити, що впродовж 2007-2019 рр. спостерігалася стійка тенденція до зростання показника номінального ВВП, розрахованого в національній валюті. Виключенням став 2009 рік (зменшення обсягу номінального ВВП становило 3,7%), який характеризувався світовою фінансовою кризою, що не оминула і Україну. Аналіз динаміки ВВП, розрахованого в дол. США, свідчить про зменшення обсягу номінального ВВП у дол. США у згаданому 2009 р. (-34,9%), у 2014 р. (-28,1%) та 2015 р. (-31,3%) [15, с. 22]. Пандемія COVID-19 суттєво змінила світовий порядок денний, викликала масштабну економічну кризу, що безпосередньо торкнулося України. Для розвитку української економіки велике значення у 2020 році мало сповільнення темпів розвитку світової економіки під впливом коронавірусних обмежень, що істотно ускладнило зовнішні умови економічного розвитку через падіння попиту на багатьох зовнішніх ринках та погіршення умов отримання зовнішнього фінансування (оскільки зовнішньої допомоги потребували багато країн, сильно уражених глобальними кризовими явищами) [16 с. 66; 17, с. 41]. У 2022 році спостерігалася падіння ВВП України на рівні 30,4%, що є найгіршим результатом за часів незалежності [18]. Проаналізуємо динаміку номінального ВВП України (табл. 2).

Таблиця 2

Номінальний ВВП України за 2018-2022 рр.

Роки	млн грн	Абсолютне значення показника, млн грн	Відносне значення показника, %	млн дол. США	Абсолютне значення показника, млн грн	Відносне значення показника, %
2018	3558706	+575786	+19,3	130832	+18678	+16,7
2019	3974564	+415858	+11,7	153781	+22949	+17,1
2020	4194102	+219538	+5,5	155582	+1801	+1,2
2021	5459574	+1265472	+30,2	200090	+44508	+28,6
2022	5191028	-268546	-4,9	н.д.	-	-

Джерело: сформовано авторами за даними [14; 15; 19; 20].

Дані свідчать, що незважаючи на глобальну пандемію COVID-19, яка внесла корективи у розвиток національної економіки, номінальний ВВП в умовах сповільнення економічних процесів зберігає зростання показника у 2020 році на 5,5% та у 2021 році на 30,2% до даних попереднього року. Не встигла українська економіка оговтатися від наслідків пандемії, як зіткнулася з новим викликом – повномасштабне воєнне вторгнення в Україну, що призвело до сповільнення зростання світової економіки та падіння національної економіки у 2022 році. Щорічне зростання показника ВВП до початку 2022 року зумовлено або збільшенням виробництва в країні, або зростанням цін на товари і послуги, або тим й іншим одночасно. Зокрема, під час пандемії набрав потужних оборотів ринок електронної комерції – переважно онлайн-торгівля товарами першої необхідності.

Динаміку номінального та реального ВВП України наведено на рис. 1. Аналіз рис. 1 дозволяє стверджувати про наявність синхронності у динаміці двох наведених показників. Присутня синхронність підтверджується також розрахунком коефіцієнта кореляції, який дорівнює 0,91 і є статистично значимим з рівнем значущості $\alpha = 0,95$.

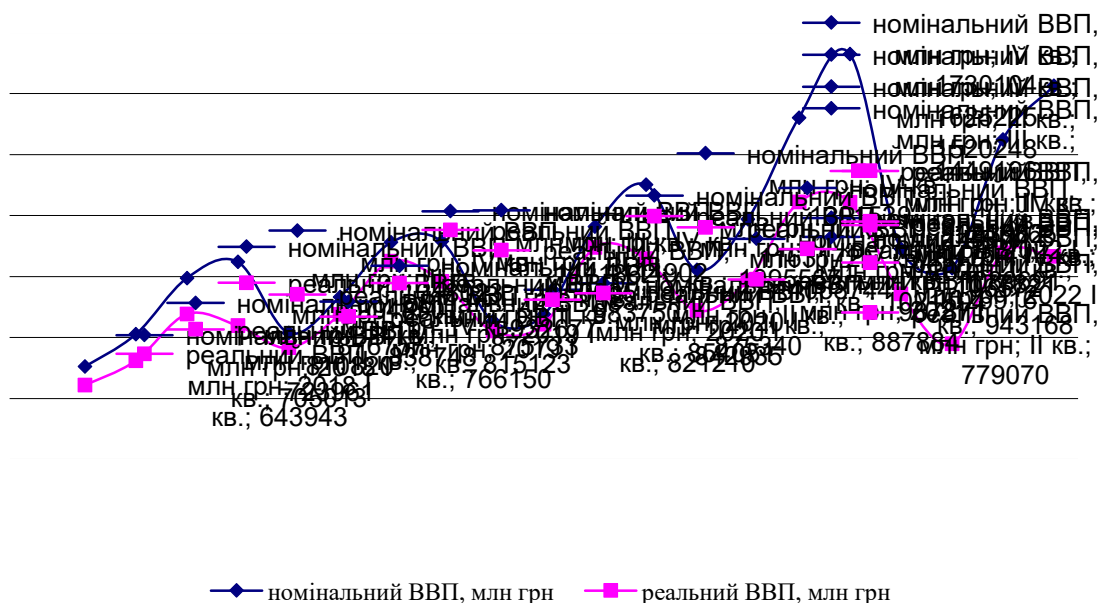


Рис. 1. Поквартальна динаміка номінального та реального ВВП України у 2018-2022 рр.

Джерело: побудовано авторами за даними [14].

За проміжок часу, що аналізується, спостерігаємо доволі сильну волатильність показника, а значні перепади між номінальним і реальним ВВП пояснюються наявністю інфляції з одночасним скороченням обсягів виробництва та споживання товарів. Зокрема Україна зіткнулася зі значним скороченням реального ВВП у 2022 році на 29,1%, причому спад у другому півріччі склав 31%. У номінальному гривневому еквіваленті український ВВП скоротився на 4,8% до 5,2 трлн грн, значно перевищивши очікування. Доларовий еквівалент ВВП скоротився на 20,8% до 159 млрд дол. США. Дослідження свідчать про загальну економічну нестабільність у країні [21].

Інформативним також є аналіз динаміки ВВП як результативної ознаки (Y), яка залежить від інших факторів, зокрема експорту товарів і послуг (x_1), імпорту товарів і послуг (x_2), прямих інвестицій в економіку України (x_3), рівня інфляції (x_4), рівня безробіття (x_5) та розмір мінімальної заробітної плати (x_6). Вихідні дані за 2014-2022 рр. для проведення кореляційно-регресійного аналізу наведено в табл. 3. Значення фактору x_6 «розмір мінімальної заробітної плати» для проведення аналізу взято на кінець відповідного року за даними Міністерства фінансів.

Таблиця 3

Динаміка основних макроекономічних показників, 2014-2022 рр.

Роки	ВВП, млн дол. США	Експорт товарів і послуг, млн дол. США	Імпорт товарів і послуг, млн дол. США	Прямі інвестиції, млн дол. США	Інфляція, %	Рівень безробіття, у % до економічно активного населення	Мінімальна заробітна плата, грн
2014	131805	64106,8	60750,6	50218	124,9	9,3	1218
2015	90615	46804,2	42976,0	48694	143,3	9,1	1378
2016	93270	45112,7	44571,1	50426	112,4	9,3	1600
2017	112154	52579,5	55080,6	50459	113,7	9,5	3200
2018	130832	57280,9	63493,7	49829	109,8	8,8	3723
2019	153781	64050,3	67739,4	56810	104,1	8,2	4173
2020	155582	59367,9	60045,7	55142	105,0	9,5	5000
2021	200090	80857,9	80819,6	69926	110,0	9,9	6500
2022	158471	53372,8	56273,5	54822	126,6	30*	6700

Джерело: сформовано авторами за даними [14; 22-32].

* взято з відкритих джерел [33].

На першому етапі аналізу необхідно встановити наявність взаємозв'язку між ВВП України та обраними факторами. Щільність зв'язку представлена кореляційною матрицею (табл. 4). Недіагональні елементи матриці – це лінійні коефіцієнти кореляції, які оцінюють супутні зв'язки між показниками, що корелюють.

Таблиця 4

Коефіцієнти кореляції між ВВП та обраними факторами

	Y	x ₁	x ₂	x ₃	x ₄	x ₅	x ₆
Y	1	0,876	0,903	0,880	-0,453	0,251	0,850
x ₁		1	0,959	0,844	-0,419	-0,149	0,526
x ₂			1	0,814	-0,567	-0,085	0,641
x ₃				1	-0,395	0,069	0,731
x ₄					1	0,299	-0,386
x ₅						1	0,546
x ₆							1

Як свідчать значення коефіцієнтів парної кореляції, зв'язок ВВП та таких факторів, як розмір експорту товарів і послуг, розмір імпорту товарів і послуг, обсяг прямих інвестицій та мінімальна заробітна плата, прямий та тісний. Неістотним є зв'язок між ВВП та інфляцією, а також рівнем безробіття при критичному значенні коефіцієнта парної кореляції $r_{1-0,05(9)} = 0,67$ визначеного з ймовірністю 0,95. Враховуючи отримані результати, регресійний аналіз доцільно проводити для показників, що характеризуються тісним зв'язком. Результати проведеного регресійного аналізу наведено в таблиці 5.

Варто відмітити наявність тісного зв'язку між експортом та імпортом товарів і послуг (коефіцієнт парної кореляції становить 0,959).

Таблиця 5

Результати регресійного аналізу ВВП та окремих макроекономічних показників

Факторні ознаки	Коефіцієнт детермінації	Рівняння регресії
Експорт товарів і послуг, млн дол. США	0,767	$Y=0,274 x_1+21200$
Імпорт товарів і послуг, млн дол. США	0,816	$Y=0,298 x_2+18523$
Прямі інвестиції, млн дол. США	0,774	$Y=0,166 x_3+3197,5$
Мінімальна заробітна плата на кінець року, грн	0,723	$Y=0,051 x_6 - 31435$

Взаємозв'язок між ВВП та обраними макроекономічними показниками характеризується лінійною залежністю. При цьому моделі та їх параметри є статистично значимими. Побудована модель залежності ВВП від розміру експорту товарів та послуг дозволяє стверджувати, що зростання обсягу експорту товарів та послуг на 1 млн дол. США викликає зростання номінального ВВП в середньому на 0,274 млн дол. США.

Висновки

Аналіз динаміки ВВП України за 2018-2022 роки свідчить про наявність значної волатильності показника у дол. США. Це пояснюється в першу чергу впливом негативних факторів, таких як анексія АР Крим та початок війни на Сході України, пандемія та широкомасштабне російське вторгнення. Серед макроекономічних показників найбільший вплив на зміну ВВП мають обсяги експортно-імпорتنних операцій, розмір інвестицій та розмір мінімальної заробітної плати. Інші фактори, які розглядалися в дослідженні, мають неістотний зв'язок з ВВП. Тому підвищення рівня мінімальної заробітної плати здатне стимулювати зростання ВВП. Також позитивний вплив на ВВП буде мати підтримка експортно-імпоротної діяльності національних підприємств.

Перспективи подальших досліджень

Перспективи подальших досліджень лежать в площині визначення економічних стимулів експортно-імпоротної діяльності та збільшення українського експорту товарів та послуг.

Список літератури

1. Погарська О. Економіка України в умовах війни. *Національний банк України*: веб-сайт. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Poharska_pr_01-02.06.2023.pdf?v=4 (дата звернення 09.08.2023).
2. Валовий внутрішній продукт. *Енциклопедія сучасної України*: веб-сайт. URL: <https://esu.com.ua/article-33001> (дата звернення 16.06.2023).
3. Томашевська А. В. Факторний аналіз динаміки валового внутрішнього продукту України. *Вісник Прикарпатського університету. Економіка*. 2018. Вип. 13. С. 26–29.
4. Касілов, І. І. Валовий внутрішній продукт та застосування методів його розрахунку. *Причорноморські економічні студії*. 2017. Вип. 13-1. С. 42-47.
5. Бугас В. В., Бугас В. В. Динаміка валового внутрішнього продукту України. *Імперативи економічного зростання в контексті реалізації глобальних цілей сталого розвитку*: зб. матеріалів доп. учасн. II Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. Київ: КНУТД, 2022. С. 219-224.
6. Дорошенко А.П., Дорошенко О.О., Кончаковський Є.О. Валовий внутрішній продукт України: рівень та перспективи зростання. *Причорноморські економічні студії*. 2020. Вип. 52-1. С. 72-76.
7. Пелех О. Б. Аналіз динаміки ВВП України в контексті європейського розвитку. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2019. Вип. 23. Ч. 2. С. 60–65.
8. Petkovic B., Kuzman B., Varjaktarevic M. javascript:void(0); Gross domestic product growth rate analyzing based on price indexes, import and export factors. *Економіка польовпривреде*. 2020. Vol. 67(2). P. 405-415.
9. Shafizada E., Aslanova N. Innovative approaches to model and forecast of Azerbaijan's economic growth. *Marketing i menedžment innovacij*. 2022. Vol. 2. P. 198-208.
10. Бабець І. Г. Моделювання впливу прямих іноземних інвестицій на економіку України в умовах воєнної відбудови. *Галицький економічний вісник*. 2023. Вип. 80(1). С. 131-143.
11. Гордієнко В.О., Шаранов Р. С. Вплив прямих іноземних інвестицій на економічний розвиток України. *Глобальні та національні проблеми економіки: Електронне наукове видання Миколаївського націон. університету ім. Сухомлинського*. 2016. С. 154-158. URL: http://www.global-national.in.ua/archive/10-2016/10_2016.pdf#page=154 (дата звернення 16.06.2023).
12. Перун В. За січень Україна експортувала 5,5 млн. тонн агропродукції. *LB.ua*. URL: https://lb.ua/economics/2023/02/04/544794_sichen_ukraina_eksportovala_55.html (дата звернення 20.06.2023).
13. Global report on food crises. *Food and Agriculture Organization*. URL: <https://www.fsinplatform.org/report/global-report-food-crises-2023/>
14. Валовий внутрішній продукт (ВВП) в Україні 2023. *Мінфін*: веб-сайт. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp/> (дата звернення 13.05.2023).
15. Дернова І.А., Боровик Т.М., Кравченко Л.В. ВВП як один із індикаторів рейтингової оцінки національної економіки. *Держава та регіони. Економіка та підприємництво*. 2020. № 4 С. 20-24. DOI: <https://doi.org/10.32840/1814-1161/2020-4-4>
16. Дернова І.А., Боровик Т.М. Проблеми малого та середнього бізнесу в умовах пандемії Covid-19: європейський вимір. *Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку*. 2022. № 1. С. 57-70. DOI: <https://doi.org/10.23939/smeu2022.01.057>
17. Україна 2020-2021: Невиправдані очікування, неочікувані виклики (аналітичні оцінки). Центр Разумкова. Київ. 2021. 304 с.
18. Мінекономіки попередньо оцінює падіння ВВП в 2022 році на рівні 30,4%. *Міністерство економіки України*. веб-сайт. URL: <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=4470bafb-5243-4cb2-a573-5ba15d9c8107&title=MinekonomikiPoperedno> (дата звернення 16.06.2023).
19. Офіційний сайт Світового банку. URL: <http://www.worldbank.org> (дата звернення 11.05.2023).
20. Офіційний сайт Міжнародного валютного фонду. URL: <http://www.imf.org> (дата звернення 11.05.2023).
21. ВВП України за роками. *НАБУ*: веб-сайт. URL: <https://nabu.ua/ua/vvp-2.html> (дата звернення 13.05.2023).
22. Зовнішня торгівля України. *Статистичний збірник*. Київ. 2015. 102 с.
23. Зовнішня торгівля України. *Статистичний збірник*. Київ. 2018. 86 с.
24. Зовнішня торгівля України. *Статистичний збірник*. Київ. 2020. 134 с.
25. Динаміка географічної структури зовнішньої торгівлі товарами. *Державна служба статистики України*: веб-сайт. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 13.05.2023).
26. Динаміка зовнішньої торгівлі послугами за країнами світу (2000-2021). *Державна служба статистики України*: веб-сайт. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 13.05.2023).
27. Зовнішня торгівля України товарами у 2022 році. Експрес випуск. *Державна служба статистики України*. URL: <https://ukrstat.gov.ua/express/expr2023/02/04.pdf> (дата звернення 13.05.2023).

28. Інфографіка щодо загальних підсумків імпорту товарів і послуг України у 2022 році. *Міністерство економіки України* : веб-сайт. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=7e82c6e6-e65b-44ae-8a9a-48b6851f6d47&tag=Infografika-import-> (дата звернення 13.05.2023).
29. Індекс інфляції в Україні 2023. *Мінфін* : веб-сайт. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/index/inflation/> (дата звернення 13.05.2023).
30. Прямі інвестиції (акціонерний капітал) в економіці України. *Державна служба статистики України* : веб-сайт. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 13.05.2023).
31. Макроекономічні показники. *Національний банк України*: веб-сайт. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/macro-indicators> (дата звернення 13.05.2023).
32. Статистика зовнішнього сектору. *Національний банк України*: веб-сайт. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-external> (дата звернення 13.05.2023).
33. Рівень безробіття в Україні становить 30% - Мінекономіки. *Ukrinform* веб-сайт. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3654271-riven-bezrobitta-v-ukraini-stanovit-30-minekonomiki.html> (дата звернення 13.05.2023).

References

1. Poharska, O. (2023). *Ekonomika Ukrainy v umovakh viiny* [The economy of Ukraine in the conditions of war]. *Natsionalnyi bank Ukrainy* Retrieved from: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Poharska_pr_01-02.06.2023.pdf?v=4 (in Ukrainian).
2. *Entsyklopediia suchasnoi Ukrainy* (2005). Valovy vnutrishnii product [Gross Domestic Product]. Retrieved from: <https://esu.com.ua/article-33001> (in Ukrainian).
3. Tomashevskaya, A. V. (2018). Faktornyi analiz dynamiky valovoho vnutrishnoho produktu Ukrainy [Factor analysis of the dynamics of the gross domestic product of Ukraine]. *Visnyk Prykarpatskoho universytetu. Ekonomika*. 13, 26–29 (in Ukrainian).
4. Kasilov, I. I. (2017). Valovy vnutrishnii produkt ta zastosuvannya metodiv yoho rozrakhunku. [Gross domestic product and application of its calculation methods.]. *Prychornomorski ekonomichni studii*. 13(1), 42-47 (in Ukrainian).
5. Buhas, V. V., & Buhas, V. V. (2022). Dynamika valovoho vnutrishnoho produktu Ukrainy [Dynamics of gross domestic product of Ukraine]. *Imperatyv ekonomichnoho zrostannia v konteksti realizatsii hlobalnykh tsilei staloho rozvytku: materialy II Mizhnarodnoyi nauково-praktychnoyi internet-konferentsiyi* (pp. 219-224) - Kyiv: KNUTD 29 (in Ukrainian).
6. Doroshenko, A.P., Doroshenko, O.O., & Konchakovskiy, Ye.O. (2020). Valovy vnutrishnii produkt Ukrainy: riven ta perspektyvy zrostannia [Gross domestic product of Ukraine: level and growth prospects]. *Prychornomorski ekonomichni studii*. 52(1), 72-76. (in Ukrainian).
7. Pelekh, O. B. (2019). Analiz dynamiky VVP Ukrainy v konteksti yevropeiskoho rozvytku [Analysis of Ukraine's GDP dynamics in the context of European development]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu*. 23(2), 60–65. (in Ukrainian).
8. Petkovic, B., Kuzman, B., & Barjaktarevic, M. (2020). Gross domestic product growth rate analyzing based on price indexes, import and export factors. *Ekonomika poljoprivrede*. 67(2). 405-415. (in English).
9. Shafizada, E., & Aslanova, N. (2022) Innovative approaches to model and forecast of Azerbaijan's economic growth. *Marketing i menedzment innovacij*. 2, 198-208. (in English).
10. Babets, I. H. (2023). Modeliuvannya vplyvu priamykh inozemnykh investytsii na ekonomiku Ukrainy v umovakh povoiennoi vidbudovy [Modeling the impact of foreign direct investment on the economy of Ukraine in the conditions of post-war reconstruction]. *Halytskyi ekonomichnyi visnyk*. 80(1), 131-143. (in Ukrainian).
11. Hordiienko, V.O., & Sharanov, R. S. (2016) Vplyv priamykh inozemnykh investytsii na ekonomichnyi rozvytok Ukrainy [The impact of foreign direct investment on the economic development of Ukraine]. *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky: Elektronne naukovе vydannia Mykolaiivskoho natsionalnoho universytetu imeni V.O. Sukhomlynskoho*. 154-158. Retrieved from: http://www.global-national.in.ua/archive/10-2016/10_2016.pdf#page=154 (in Ukrainian).
12. Perun V. Za sichen Ukraina eksportovala 5,5 mln. tonn ahroproduktii [In January, Ukraine exported 5.5 million tons of agricultural products]. *LB.ua*. Retrieved from: https://lb.ua/economics/2023/02/04/544794_sichen_ukraina_eksportovala_55.html (in Ukrainian).
13. Global report on food crises (2023). *Food and Agriculture Organization*. Retrieved from: <https://www.fsplatform.org/report/global-report-food-crises-2023/> (in English).
14. Minfin (2023). Valovy vnutrishnii produkt (VVP) v Ukraini 2023 [Gross domestic product (GDP) in Ukraine 2023]. Retrieved from: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp/> (in Ukrainian).
15. Dernova, I.A., Borovyk, T.M., & Kravchenko L.V. (2020). VVP yak indyikator reitynhovoi otsinky natsionalnoi ekonomiky [GDP as an indicator of the rating assessment of the national economy]. *Derzhava ta rehiony. Ekonomika ta pidpriemnytstvo*. 4, 20-24. DOI: <https://doi.org/10.32840/1814-1161/2020-4-4> (in Ukrainian).

16. Dernova, I.A., & Borovyk, T.M. (2022) Problemy maloho ta serednoho biznesu v umovakh pandemii Covid-19: yevropeyskyi vymir [The problems of small and medium-sized business in the convention of the Covid-19 pandemic: the European dimension]. Menedzhment ta pidpriemnytstvo v Ukraini: etapy stanovlennia i problemy rozvytku. 1, 57-70. DOI: <https://doi.org/10.23939/smeu2022.01.057> (in Ukrainian).
17. Ukraina 2020-2021: Nevypravdani ochikuvannia, neochikuvani vyklyky (analitychni otsinky) (2021). [Ukraine 2020-2021: inflated expectations, unexpected challenges (Assessments)]. Kyiv: Razumkov centre (in Ukrainian).
18. Ministerstvo ekonomiky Ukrainy (2023). Minekonomiky popередno otsiniuie padinnia VVP v 2022 rotsi na rivni 30,4%. [The Ministry of Economy preliminarily predicts a drop in GDP in 2022 at the level of 30%]. Retrieved from: <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=4470bafb-5243-4cb2-a573-5ba15d9c8107&title=MinekonomikiPoperedno> (in Ukrainian).
19. The World Bank (2023). Retrieved from: <http://www.worldbank.org> (in English).
20. International Monetary Fund (2023). Retrieved from: <http://www.imf.org> (in English).
21. NABU (2023). VVP Ukrainy za rokamy [GDP of Ukraine by years]. Retrieved from: <https://nabu.ua/ua/vvp-2.html> (in Ukrainian).
22. State Statistics Service of Ukraine (2015). Zovnishnia torhivlia Ukrainy [Ukraine's Foreign Trade]. *Statystychnyi zbirnyk*. Kyiv. (in Ukrainian).
23. State Statistics Service of Ukraine (2018). Zovnishnia torhivlia Ukrainy [Ukraine's Foreign Trade]. *Statystychnyi zbirnyk*. Kyiv. (in Ukrainian).
24. State Statistics Service of Ukraine (2020). Zovnishnia torhivlia Ukrainy [Ukraine's Foreign Trade]. *Statystychnyi zbirnyk*. Kyiv. (in Ukrainian).
25. State Statistics Service of Ukraine (2023). Dynamika heohrafichnoi struktury zovnishnoi torhivli tovaramy [Dynamics of the geographic structure of foreign trade in goods]. Retrieved from: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (in Ukrainian).
26. State Statistics Service of Ukraine (2020). Dynamika zovnishnoi torhivli posluhamy za krainamy svitu (2000-2021) [Dynamics of foreign trade in services by country (2000-2021)]. Retrieved from: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (in Ukrainian).
27. State Statistics Service of Ukraine (2023). Zovnishnia torhivlia Ukrainy tovaramy u 2022 rotsi [Ukraine's foreign trade in goods in 2022]. Ekspres vypusk.. Retrieved from: <https://ukrstat.gov.ua/express/expr2023/02/04.pdf> (in Ukrainian).
28. Ministerstvo ekonomiky Ukrainy (2023). Infografika shchodo zahalnykh pidsumkiv importu tovariv i posluh Ukrainy u 2022 rotsi [Infographics on the general results of imports of goods and services of Ukraine in 2022]. Retrieved from: <https://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=7e82c6e6-e65b-44ae-8a9a-48b6851f6d47&tag=Infografika-import-> (in Ukrainian).
29. Minfin (2023). Indeks inflatsii v Ukraini 2023 [Inflation index in Ukraine 2023]/ Retrieved from: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/index/inflation/> (in Ukrainian).
30. State Statistics Service of Ukraine (2023). Priami investytsii (aktsionernyi kapital) v ekonomitsi Ukrainy [Direct investments (share capital) in the economy of Ukraine]. Retrieved from: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (in Ukrainian).
31. Natsionalnyi bank Ukrainy (2023). Makroekonomichni pokaznyky [Macroeconomic indicators]. Retrieved from: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/macro-indicators> (in Ukrainian).
32. Natsionalnyi bank Ukrainy (2023). Statystyka zovnishnoho sektoru [Statistics of the external sector]. Retrieved from: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-external> (in Ukrainian).
33. Ukrinform (2023) Riven bezrobbittia v Ukraini stanovyt 30% - Minekonomiky [The unemployment rate in Ukraine is 30% – Ministry of Economics]. Retrieved from: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3654271-riven-bezrobbitta-v-ukraini-stanovit-30-minekonomiki.html> (in Ukrainian).

GROSS DOMESTIC PRODUCT OF UKRAINE IN THE CONTEXT OF GLOBAL CHALLENGES

© *Dernova I.A., Borovyk T.M., Danylevska L.S., 2023*

The article analyses the dynamics of Ukraine's GDP in the light of social and political challenges of recent years. Ukraine's GDP dynamics were negatively affected by the COVID-19 pandemic and the ongoing full-scale Russian invasion. The factors that caused a slowdown in economic growth in most regions of the world are also outlined: large-scale quarantine measures, supply chain disruptions, the abolition of fiscal stimulus for economic development, and tight monetary policies of central banks in developed countries. The dynamics of nominal and real GDP for the period 2007-2022 are analyzed. The analysis allowed to conclude that the changes in nominal and real GDP of Ukraine in 2018-2022 are synchronized, which is confirmed by the calculated correlation coefficient. The article examines the dependence of Ukraine's GDP on such factors as exports, imports, direct investments, inflation, unemployment and the minimum wage. For this purpose, the authors used correlation and regression analysis to identify the most important factors of influence among the selected macroeconomic indicators. The authors also identify the main problems faced by the national economy in recent years and emphasize the need to take effective measures to mitigate them.

The purpose of the research is to provide a comparative analysis of the condition of the national economy through the analysis of macroeconomic indicators, specifically gross domestic product in different periods: in the context of global challenges caused by the pandemic and military aggression of the Russian Federation. To achieve this goal, a series of tasks are required: to analyse the level of GDP and assess the impact of the COVID-19 pandemic on the Ukrainian economy; to identify the main challenges faced by the Ukrainian economy under martial law; to analyse changes in various indicators that describe the economic, technological, investment and social aspects of the country; to study measures taken by the government and determine the prospects for economic development in the context of post-pandemic and post-war recovery.

The research methods: are comparison, explanation, abstraction, empirical analysis and synthesis, a combined method of similarity and divergence.

Key words: gross domestic product, GDP volume, nominal GDP, real GDP, exports, imports, investments, inflation, unemployment rate.